

Nr 79.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om återbäring till Lifaco Aktiebolag av till statsverket erlagd varuskatt m. m.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundqvist m. fl.* (I: 306) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindberg m. fl.* (II: 260), har hemställts, att riksdagen måtte besluta, att till Livsmedels Fabrikations Co AB skall av statsmedel återgäldas dels till statsverket erlagd varuskatt och avgift med 41 868 kronor 95 öre jämte ränta, dels ock till kronan inbetald ersättning för rättegångskostnader med 13 000 kronor, samt att till bolaget därutöver skall betalas ett belopp av 13 500 kronor.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag får utskottet, i den mån ej redogörelse härför lämnas i det följande, hänvisa till motionen II: 260.

Enligt 1 § första stycket *förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt*, vilken förordning trätt i kraft den 26 maj samma år, skall för vara, som är upptagen i en vid förordningen fogad förteckning, till staten erläggas varuskatt bl. a. då varan tillverkas yrkesmässigt inom riket för avsalu eller för vidare bearbetning. I förteckningen, vilken är uppställd i anslutning till gällande tulltaxa med statistisk varuförteckning, upptagas bl. a. vissa varor ur statistiska varuförteckningen nr 298—302, nämligen dels choklad med tillsats av socker, dels ock vissa slag av konfityrer.

Tillverkning av skattepliktig vara står under statens kontroll. Kontrollen över tillverkningen ävensom över skattens behöriga utgörande utövas av kontrollstyrelsen med biträde av särskilda kontrolltjänstemän.

Redovisningen och erläggandet av varuskatten grundas på ett lagstadgat anmälnings- och deklarationsförfarande. Den, som ämnar bedriva yrkesmässig tillverkning av skattepliktig vara, skall därom göra skriftlig anmälan till kontrollstyrelsen minst fjorton dagar före tillverkningens påbörjande. Tillverkaren åligger att inom viss tid till kontrollstyrelsen ingiva deklARATION angående beskattningsvärdet av de varor, som under den tid deklARATIONEN avser av honom eller för hans räkning levererats till köpare eller tagits i anspråk för vidare bearbetning. Tillverkaren skall samtidigt med deklARATIONENS avlämnande erlägga enligt deklARATIONEN upplupen skatt. Den, som utan föreskriven anmälan bedriver tillverkning av skattepliktig vara, straffas med dagsböter och skall dessutom förpliktas utgiva ej erlagd skatt.

I övergångsbestämmelserna till varuskatteförordningen föreskrevs bl. a., att där i förordningen avsedd tillverkning bedreves vid tiden för förordningens ikraftträdande, förenämnda anmälningsskyldighet skulle fullgöras inom åtta dagar efter ikraftträdandet.

Genom en förordning den 25 maj 1945 angående ändring i varuskatteförordningen infördes i densamma en ny paragraf, betecknad 3 a, enligt vilken Kungl. Maj:t äger, då synnerliga skäl därtill äro, medgiva befrielse från eller återbäring av varuskatt.

Av motiven till varuskatteförordningen framgår, att varuskatten till sin karaktär är en övervälringskatt, avsedd att i sista hand drabba konsumenterna. I enlighet härmed avses skatten skola av tillverkaren uttagas hos köparen genom pristillägg å varan.

Vid tiden för varuskatteförordningens ikraftträdande bedrev »Lifaco» *Livsmedels Fabrikations Co. Aktiebolag* i Stockholm tillverkning av bl. a. vissa varor för bagerier och konditorier. Bolaget gjorde icke i förordningen föreskriven anmälan till kontrollstyrelsen.

I skrivelse den 18 oktober 1941 till vederbörande polismyndighet anmälde kontrollstyrelsen, att Lifaco bedreve tillverkning av varor, vilka såsom upptagna i förteckningen till varuskatteförordningen vore underkastade skatteplikt. Anmälan, som gick ut på att vissa å bolagets vägnar handlande personer gjort sig skyldiga till ansvar enligt förordningen, föranledde bolaget att den 4 november 1941 göra driftsanmälan för varuskatt. Bolaget förklarade sig emellertid samtidigt anse, att dess tillverkning icke vore underkastad skatteplikt.

Genom särskilda beslut den 22 november och den 9 december 1941 förklarade därefter *kontrollstyrelsen*, att varuskatt skulle utgå för vissa av bolaget tillverkade varor, nämligen »Lifacomassa», »Lifaco garneringsbär», »Lifaco garneringspäron», »Lifaco pikerings- och garneringsgelé (grön)» »Lifaco pikerings- och garneringsgeleé (choklad)» samt »Lifaco glaseringsgelé».

I enlighet med kontrollstyrelsens nyssnämnda beslut påfördes bolaget varuskatt för samtliga ovannämnda varor med verkan fr. o. m. den 26 maj 1941, vilken dag varuskatteförordningen trädde i kraft. Bolaget erlade i anledning härav under protest å tiden den 26 maj—den 5 december 1941 belöpande skatt med tillhoppa 86 081 kronor 18 öre. Beloppet inbetalades i olika rater under en period av inemot tre år. Därjämte erlade bolaget såsom avgift jämlikt kungörelsen den 19 juni 1942 med vissa bestämmelser rörande uppbörd av accis eller skatt, som skall inbetalas till kontrollstyrelsen, ett belopp av 3 536 kronor 87 öre.

Emellertid fullföljde bolaget talan mot kontrollstyrelsens skattepåföringsbeslut hos Kungl. Maj:t i *regeringsrätten*. Bolaget gjorde därvid gällande, att dess tillverkning icke vore att likställa med choklad eller sötsaker utan utgjorde typiska halvfabrikat för bagerinäringen, vars produkter vore skattefria. Det framhölls även, att de skattebelagda varorna icke funnes upptagna

i förteckningen till varuskatteförordningen och icke kunde jämföras med där omnämnda artiklar samt att varorna ej heller återfunnes i tulltaxan eller dess varuhandbok under resp. statistiska nummer. Vidare uppgav bolaget, att andra företag tillverkade samma slags varor utan att krävas på skatt. En del tillverkare hade icke avkrävts skatt från dagen för varuskatteförordningens tillkomst utan först från en senare tidpunkt, hette det slutligen. Bolaget stödde sin talan på en omfattande teknisk expertis.

Regeringsrätten fann genom utslag den 30 juni 1942 ej skäl göra ändring i kontrollstyrelsens omnämnda beslut. En av bolaget gjord underdånig ansökan att av nåd befrias från erläggande av varuskatt för varor försålda före den 1 november resp. den 9 december 1941 lämnades samtidigt av Kungl. Maj:t i statsrådet utan åtgärd.

På grund av kontrollstyrelsens förenämnda *polisansökan* yrkades här- efter vid *Stockholms rådhusrätt* ansvar å bolagets företagsledare för överträdelse av varuskatteförordningen. Rådhusrätten ogillade emellertid ansvarsyrkandet, och *Svea hovrätt*, dit målet fullföljdes, fastställde rådhusrättens avgörande.

Med utgångspunkt från förevarande varuskattetvist framställde ledamoten av riksdagens första kammare, professorn Nils Herlitz den 21 februari 1945 en *interpellation* till chefen för finansdepartementet angående ändring i varuskatteförordningen i syfte att undanröja sådana olägenheter av dess tillämpning, som i interpellationen angivits. Departementschefen förklarade sig i sitt svar den 14 mars 1945 dela interpellantens uppfattning om önskvärdheten av att Kungl. Maj:t finge befogenhet att, då synnerliga skäl därtill föreläge, medgiva befrielse från eller återbäring av varuskatt.

Frågan om ändring av varuskatteförordningen förelades därefter riksdagen genom *proposition den 23 mars 1945 (nr 250)*. Departementschefen anförde därvid, att han föranledd av nämnda interpellation i riksdagen beslutat upptaga frågan. Kontrollstyrelsen hade yttrat, att den i princip delade interpellantens mening, varvid också varuskatteförordningen på denna punkt bringades i överensstämmelse med förordningen om allmän omsättningskatt. Efter att ha tillstyrkt införandet av ifrågasatt förändring av varuskatteförordningen yttrade departementschefen bl. a.: »I övrigt torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att från fall till fall bedöma huruvida synnerliga skäl skola anses vara för handen. Jag förutsätter emellertid, att med hänsyn till stadgandets karaktär detsamma erhåller en restriktiv tolkning. Jag förutsätter även att, därest Kungl. Maj:t i visst fall skulle anse återbäring av varuskatt böra medgivas, återbäringen skall kunna begränsas till skäligen del av det erlagda skattebeloppet. Den omständigheten, att varuskatt erlagts redan innan den nu ifrågasatta ändringen i varuskatteförordningen trätt i kraft, synes icke i och för sig böra hindra, att en framställning om återbäring av skatten bifalles, därest förutsättningar härför eljest föreligga.»

Bevillningsutskottet fann icke anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och *riksdagen* biföll förslaget.

Härefter utfärdades den ovan omförmälda *ändringskungörelsen den 25 maj 1945* till varuskatteförordningen, varigenom, såsom nämnts, i förordningen infördes en ny paragraf, betecknad 3 a, enligt vilken Kungl. Maj:t äger, då synnerliga skäl därtill äro, medgiva befrielse från eller återbäring av varuskatt.

Bolaget hemställde härefter hos Kungl. Maj:t om restitution av erlagd varuskatt med 86 081 kronor 18 öre under framhållande bl. a. att bolaget varken av varuskatteförordningens ordalydelse eller dess förarbeten eller av de principer, som legat till grund för förordningens utfärdande, kunnat sluta sig till att ifrågavarande varor vore skattepliktiga.

Med stöd av 3 a § varuskatteförordningen biföll Kungl. Maj:t den 15 juni 1945 bolagets framställning så till vida, att bolaget berättigades återfå 35 000 kronor.

Bolaget instämde härefter den 15 oktober 1945 *kronan* till Stockholms rådhusrätt med yrkande om förpliktande för kronan att till bolaget utgiva detsamma retroaktivt påförd skatt jämte avgift, tillhopa 89 618 kronor 95 öre, ävensom ränta å detta belopp, dock med rätt för kronan att avräkna de 35 000 kronor, som restituerats. Bolaget anförde som grund för sin talan bl. a., att de varor, vilka belagts med varuskatt, icke vore hänförliga under den vid varuskatteförordningen fogade förteckningen, i följd varav kontrollstyrelsens beslut att fordra varuskatt för omförmälda varor saknade stöd av lag. Därtill komme att styrelsen i allt fall saknat rätt att uttaga varuskatt retroaktivt från beslutens meddelande. Det vore nämligen lagstridigt att ålägga varuskatteplikt beträffande varor, som försålts, innan tillverkaren haft eller bort ha kännedom om att varorna vore skattepliktiga.

Rådhusrätten fann, efter att ha förklarat sig behörig att upptaga bolagets talan, att bolagets ifrågakomna produkter icke vore hänförliga till varor, som avsåges i varuskatteförordningen, och att varuskatt förty rätteligen icke bort erläggas för desamma, i följd varav kronan förpliktades till bolaget utgiva 54 618 kronor 95 öre jämte ränta. Kronan ålades tillika betala bolagets rättegångskostnader med 13 500 kronor.

Svea hovrätt, till vilken kronan fullföljde talan, fann på anförda skäl, att »Lifacomassa», »Lifaco pikerings- och garneringsgeléer» samt »Lifaco glaseringsgelé» ej vore skattepliktiga varor. Vad beträffar »Lifaco garneringsbär och garneringspäron» fann hovrätten, att det genom kontrollstyrelsens av regeringsrätten fastställda beslut måste anses avgjort, att dessa varor vore skattepliktiga konfityrer. Skatten i fråga vore emellertid en konsumtionsskatt, som skulle erläggas av tillverkaren och vore avsedd att kunna uttagas av köparen genom ett mot skatten svarande tillägg till priset, och det ålåde tillverkaren att, sedan försäljning skett, icke blott avgiva deklaration angående beskattningsvärdet å de försålda varorna utan även att samtidigt därmed erlägga enligt deklarationen upplupen skatt. Men enär tillverkaren icke ägde göra tillägg till varupriset, med mindre skattskyldighet för varan förelåge, och det i det förevarande fallet med hänsyn till gällande föreskrifternas och anvisningars ofullständighet ej kunnat av bolaget avgöras, att

ifrågavarande garneringsbär och garneringspäron varit skattepliktig konfityr, samt möjlighet ej heller stått bolaget till buds att före tillverkningen, deklarationen och skattens erläggande av kontrollstyrelsen eller annan myndighet erhålla giltigt besked därutinnan, kunde det av regeringsrätten i saken träffade avgörandet icke vinna tillämpning förrän från den dag beslutet meddelats. På grund härav fastställde hovrätten rådhusrättens domslut.

Kronan sökte revision.

Högsta domstolen fann, att talan om återkommande av skatt och avgift, varom i målet vore fråga, icke kunde upptagas av allmän domstol, i följd varav *underdomstolarnas domar undanröjdes*. Bolaget ålades tillika att ersätta kronans rättegångskostnader vid rådhusrätten med 13 000 kronor.

I en den 11 augusti 1950 dagtecknad underdånig skrivelse *hemställde bolaget*, att Kungl. Maj:t måtte besluta om efterskänkande av bolagets ersättningsskyldighet för kronans rättegångskostnader vid rådhusrätten.

I ytterligare framställning till Kungl. Maj:t den 18 augusti 1950 anhöll bolaget, att Kungl. Maj:t måtte medgiva restitution av återstoden, 54 618 kronor 95 öre, av bolaget retroaktivt påfordrad skatt, varjämte bolaget hemställde om ränta å detta belopp samt om ersättning för bolagets kostnader i anledning av de olika förfarandena inför myndigheter och domstolar med tillhoppa 79 000 kronor.

Genom beslut den 29 september 1950 fann *Kungl. Maj:t* ej skäl bifalla bolagets berörda framställningar.

I de nu föreliggande motionerna anföres bl. a. följande (se motionen II: 260 s. 5 och 6).

Med hänsyn till författningens otydlighet och omöjligheten att i förväg få bindande besked om varornas eventuella skatteplikt, Lifacos goda tro och den i övrigt förebragta utredningen i saken synes det oss vara med rättvisa och billighet förenligt att bolaget återbekommer den skatt, som bolaget erlagd för tid före kontrollstyrelsens beslut om skatteplikt för varan.

Vid bedömande slutligen av frågan, vilket belopp som bör av statsverket återbäras till Lifaco, är att märka att bolagets kunder genom frivilliga inbetalningar hållit bolaget skadeslöst för inbetald retroaktiv varuskatt med cirka 17 000 kronor, varav dock bolaget efter restitution av 35 000 kronor år 1945 till kunderna återbetalat 25 procent eller 4 250 kronor. Av det frivilligt inbetalda beloppet återstår då 12 750 kronor.

Det belopp, som av Lifaco retroaktivt erlagts till statsverket, utgjorde kronor 89 618:95. Därav har bolaget återbekommit dels genom restitution 35 000 kronor, dels genom kundernas frivilliga inbetalningar 12 750 kronor, tillhoppa 47 750 kronor. Av det retroaktivt erlagda beloppet återstår då kronor 41 868:95. Då å skattebelopp, som sålunda enligt vår mening skulle restitueras, ränta enligt allmänna grunder bör utgå, synes bolaget böra erhålla skälig räntegottgörelse. Huruvida räntesatsen bör uppgå till 6 procent eller beräknas efter lägre räntefot kan vara föremål för skilda meningar.

Därtill bör bolaget återbekomma 13 000 kronor, som bolaget till statsverket inbetalat i ersättning för kronans rättegångskostnader. För bevakande av sin talan i övrigt har bolaget emellertid fått vidkännas betydande belopp, enligt bolagets uppgift kronor 112 031:26, varav 13 500 kronor utgör av domstol fastställt och därmed såsom skäligt bedömt belopp. Det synes be-

rättigat att bolaget i allt fall erhåller gottgörelse för sina omkostnader med sistnämnda belopp.

Utskottet. I sitt den 27 november 1951 avgivna utlåtande över de vid samma års riksdag väckta motionerna om skatteåterbäring till Lifaco Aktiebolag fann utskottet anledning särskilt understryka, hurusom genom domstolsavgörande i sista instans fastslagits, att skatteplikt förelegat för bolagets tillverkning, i det att *Kungl. Maj:t i regeringsrätten* på besvär av bolaget över kontrollstyrelsens skattepåföring genom enhälligt utslag inte funnit skäl göra ändring i styrelsens beslut härutinnan. Utskottet framhöll vidare, att den omständigheten, att sedan bolaget instämt kronan till allmän domstol med yrkande om återfående av varuskatt underinstanserna bifallit bolagets talan, enligt utskottets mening saknade betydelse, eftersom, i sista hand, *Kungl. Maj:t i högsta domstolen* funnit varuskattetvister inte falla under allmän domstols prövning. Utskottet har velat ånyo erinra om dessa synpunkter för att från diskussionen avföra själva rättsfrågan, vilken för Lifacos vidkommande slutgiltigt prövats och avgjorts i domstolsväg.

I detta läge har prövningen av bolagets anspråk på att det oaktat återfå varuskatt i stället fått bli beroende på en skälighetsbedömning. Ett avgörande på sådan grund har också träffats av *Kungl. Maj:t i statsrådet*, i det att *Kungl. Maj:t*, med stöd av riksdagens år 1945 lämnade bemyndigande till skälighetsprövning, den 15 juni samma år medgav bolaget restitution för en del — praktiskt taget hälften — av det omtvistade skattebeloppet. Enligt nämnda bemyndigande skulle *Kungl. Maj:t* äga att, då synnerliga skäl därtill vore för handen, medge befrielse från eller återbäring av varuskatt, varvid är att märka att vid riksdagsbehandlingen även förutsattes att en eventuell återbäring skulle kunna begränsas till skälig del av det erlagda skattebeloppet. I bemyndigandets karaktär av undantagslagstiftning låg enligt sakens natur ett underförstått krav på att uppkommande restitutionsfrågor ägnades en särskilt omsorgsfull prövning. Enligt vad utskottet har sig bekant, föregicks också beslutet om skatteåterbäring till Lifaco av ingående överväganden inom den dåvarande samlingsregeringen. Att härvid en avvägning mellan samtliga på skälighetsbedömningen inverkan omständigheter ägt rum anser sig utskottet kunna taga för givet.

Mot bakgrunden av vad i ärendet förekommit kan utskottet lika litet som år 1951 tillstyrka bifall till det i motionerna väckta yrkandet. Utskottet hemställer därför,

att motionerna I: 306 och II: 260 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 9 april 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Ohlon, Näsgård, Gillström, fröken Andersson, herrar Alfred Nilsson, Pålsson, Einar Persson, Birger Andersson, Edvin Thun, Holmqvist, Olsén, Sunne, Elfving och Rikard Svensson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Andersson i Malmö, Ståhl, Lindholm, Svensson i Ljungskile, Åkerström, Staxäng, Onsjö, Gustafsson i Skellefteå, Karlsson i Olofström, Löfroth, Almgren och Svensson i Stenkyrka.

Reservation

av herrar *Ohlon, Näsgård*, fröken *Andersson*, herrar *Alfred Nilsson, Pålsson, Sunne, Skoglund* i Doverstorp, *Ståhl, Svensson* i Ljungskile, *Staxäng, Onsjö, Gustafsson* i Skellefteå, *Löfroth* och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 306 och II: 260, och att därför utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Utskottet anser starka skäl tala för skatteåterbäring till Lifaco Aktiebolag i enlighet med yrkandet i motionerna I: 306 och II: 260. Även yrkandet om viss gottgörelse i övrigt till bolaget bör tillmötesgås.

Redan under förarbetena till varuskatteförordningen yppades osäkerhet rörande rätta tolkningen av den till förordningen hörande varuförteckningen. Två domstolsinstanser, nämligen Stockholms rådhusrätt och Svea hovrätt, har delat bolagets uppfattning att dess tillverkning inte varit underkastad skatteplikt. Under remissbehandlingen av förslaget till varuskatteförordning framfördes betänkligheter från kommerskollegium rörande svårigheten att avgränsa de skattepliktiga varorna och att erhålla säkra upplysningar rörande viss varas skatteplikt. Av varuskattens karaktär av övervälrings-skatt följer också, att staten inte i vidare mån bör upptaga skatt än vad som erlagts av konsumenterna. Vad angår de av rådhusrätt och hovrätt träffade avgörandena kan visserligen invändas, att högsta domstolen fastslagit, att varuskattetvister inte tillhör allmän domstols prövning, varför alltså regeringsrättens domslut utgör det slutliga svaret på frågan om skatteplikt förelegat eller inte för Lifacos tillverkning. Sakprövningen i rådhusrätt och hovrätt kan utskottet likväl inte förbigå när ställning skall tagas till de nu väckta motionerna.

I restitutionsfrågan tillstyrker utskottet därför bifall till motionerna, innebärande att bolaget medges en återbäring av 41 868 kronor 95 öre jämte ränta därå från respektive inbetalningsdagar. Räntesatsen synes utskottet böra bestämmas till sex procent.

Av de kostnader bolaget fått vidkännas för att få sin rätt skulle enligt motionerna ersättas dels 13 000 kronor, som bolaget erlagt till statsverket i ersättning för kronans rättegångskostnader, dels ock ett belopp av 13 500 kronor, motsvarande bolaget i rådhusrätten tillerkända rättegångskostna-

der. Utskottet tillstyrker att ersättningen till bolaget i enlighet härmed bestämmes till 26 500 kronor.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 306 och II: 260,

a) besluta, att till Lifaco Livsmedels Fabrikations Co. Aktiebolag skall av erlagd varuskatt återbäras ett belopp av 41 868 kronor 95 öre jämte sex procent ränta från respektive inbetalningsdagar;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att från det för budgetåret 1953/54 anvisade förslagsanslaget till oförutsedda utgifter till bolaget utbetala 26 500 kronor.»